

instellingen weergegeven, alhoewel daar aanvankelijk heel wat wantrouwen bestond t.a.v. de mogelijke overlapping met andere initiatieven

De algemene conclusies zijn dan ook zeer positief: zowel de opstelling als de werkstijl van R.B.S. blijken de beoogde doelen te bereiken. Samenwerking met justitie verloopt gunstig, in die zin dat R.B.S. er een echt gezag heeft verworven, en aldus een soort 'tegenmacht' kan vormen in het onderhandelen over het lot van de jonge delinquenten.

Tenslotte wordt nog een pleidooi gehouden voor meer buiten-gerechtelijke hulpverlening aan delinquenten.

Het werk is erg boeiend: de deelaspecten worden levendig beschreven, en voorgesteld als het resultaat van een zoekproces. Zowel falen als succes worden openhartig aangegeven. Het is zo een zeer praktijk-betrokken verhaal geworden dat op een overzichtelijke wijze de wetenschappelijke aanpak verantwoordt en het verifieerbare materiaal presenteert en verwerkt.

Maar vragen zijn er natuurlijk nog wel.

Zo lijkt mij de gebruikte bevragingsmethode met ex-cliënten en relevante instellingen toch wat te gemakkelijke positieve evaluaties op te leveren: het is mij niet bekend in welke mate de geïnterviewden echt het onderscheid maakten tussen de R.B.S.-praktijkmensen en de onderzoekende interviewers. Zelf hebben wij echter reeds bij diverse gelegenheden ervaren dat evaluerende bevragingen door studenten-stagiaires over de instelling waar zij hun stage lopen een 'overgunstige' kwotering opleveren. Hetzelfde zou zich ook hier kunnen hebben voorgedaan, temeer daar het bevragingsschema toch zeer open gehouden werd.

Zeker t.a.v. de ex-cliënten had wat meer 'hard' materiaal kunnen helpen. Margo Andriessen wil om een aantal — te bediscussiëren — redenen de recidive niet meten, maar gegevens over actuele woon-, en werksituatie, over het actuele relatienetwerk, e.d.m. zouden toch zeer welkom geweest zijn om de effecten van de R.B.S.-werking wat 'harder' te onderschrijven.

Tenslotte komt mij ook voor dat de samenwerking van R.B.S.-Groningen met justitie niet zonder meer overdraagbaar is naar andere situaties. Het blijft tenslotte een kwestie van personen: politieambtenaren en magistraten die bereid zijn met R.B.S. te werken en te onderhandelen, maar die dat nooit moeten. Deze bereidheid biedt ons zeer interessante experimenteermogelijkheden, en we moeten daar dankbaar voor zijn, maar als we zo'n samenwerking willen systematiseren, dan zullen daar structurele en wettelijke kaders moeten voor geschapen worden.

L. Walgrave

Verwilghen Michel, Le Code de la nationalité belge, Loi du 28 juin 1984, Formules d'application en Français et en Néerlandais, Bruylant, Brussel, 1985, 673 p.

In het algemeen gesproken bestaat de inhoud van een wet hierin, dat zekere rechtsfeiten worden omschreven waaraan rechtsgevolgen worden verbonden. Van belang is daarbij, dat de wet zelf de rechtsfeiten omschrijft waaraan zij rechtsgevolgen verbindt: zij geeft zelf aan in welke gevallen zij van toepassing is.

Dat betekent dat de gevolgen van de nieuwe (of gewijzigde) wet intreden, steeds als de feitelijke voorwaarden, die de wet voor de intreding van die rechtsgevolgen eist, na die datum in vervulling gaan.

Nu is de moeilijkheid, dat niet altijd duidelijk is of het feit, dat zich na de inwerkingtreding voordoet, inderdaad het door de wet bedoelde rechtsfeit is. Dan zal interpretatie van de wet uitkomst moeten brengen.

Ingesteld bij Wet van 28 juni 1984, en gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* van donderdag 12 juli 1984, dient zich het nieuwe *Wetboek van de Belgische nationaliteit* aan als een algehele, respectievelijk de meest fundamentele herziening van het nationaliteitsrecht sinds 1830.

Welnu, er bestaat geen aanwijzing dat de Belgische wetgever zich bij het uitwerken van zijn nieuw Wetboek inzake de Belgische nationaliteit heeft laten leiden door, laat staan zich gebonden heeft geacht aan, algemeen geldende 'systemen' van wetswijziging. Want daarvoor is dit nieuwe Wetboek eenvoudigweg té zeer het resultaat van een afweging, die uiteindelijk door de (partij)politieke krachtsverhoudingen van het moment is worden bepaald.

Om te voorkomen dat de dialoog nu geblokkeerd raakt, is één van de nuttige zaken, het uitdagen van de pretenties. De voorliggende studie biedt daartoe een nuttige handleiding: welke feiten bedoelt de wet, welke feitelijke voorwaarden eist zij voor het intreden van haar rechtsgevolgen?

Van de pen van Professor Michel Verwilghen ligt thans, bij de Brusselse uitgever Bruylant, de vooralsnog meest breedvoerige ontleding van de nieuwe Belgische nationaliteitswetgeving voor.

De toename van het internationale verkeer, waardoor een groeiend aantal personen gedurende steeds langere tijd verblijft in landen waarvan zij de nationaliteit niet dragen, of zich daar zelfs blijvend vestigen, heeft een nieuwe bezinning op het nationaliteitsrecht teweeg gebracht. Nu aanmerkelijke aantallen vreemdelingen ook rechten en plichten ontlenen aan de 'nationale' wet- en regelgeving, is opnieuw de vraag aan de orde of het nationale recht zich wel zo sterk moet oriënteren op de eigen onderdanen. Meer en meer wordt immers het nationaliteitscriterium aangevuld met een territoriale component, teneinde de groep van personen op wie de wet van toepassing zal zijn sluitend te kunnen omschrijven.

Het ligt voor de hand dat een multi-nationale samenstelling van de bevolking zich in een feitelijk gerelativeerde staatssoevereiniteit laat vertalen. Het internationale verkeer noopt m.a.w. tot het verlenen van rechten, onafhankelijk van iemands nationaliteit. En dit geschiedt mede onder invloed van het liberaliteitsbeginsel dat de drang tot een toename van het vrije verkeer van mensen, goederen, diensten en kapitaal, van het vervagen van de grenzen legitimeert (o.m. gelegaliseerd door het E.E.G.-Verdrag).

Ten behoeve van een oriëntatie lijkt het niet te veel gezegd dat zowel vraagstelling als beantwoording in het probleemveld niet zijn los te zien van de culturele modellen waarmede vrager en beantwoorder werken.

Nu is, naar onze mening, de grote verdienste van deze eerste wetenschappelijke handleiding op de Belgische markt doorheen een bijzonder omvattende en pluridisciplinaire materie, dat de auteur steeds weer, en met weloverwogen nadruk, een niet aflatende poging doet om de materieelrechtelijke nieuwigheden in het licht van dieperliggende beleidsdoeleinden te ontleden.

Ten gerieve van menig practicus is deze 'simultane' bespreking, waarin de 'diabolische' werking van politieke spelregels een louter juridische tekstontleding steeds weer onderbreekt, wellicht veeleer een handicap. Het boek be vraagt inderdaad meer dan het reeds beantwoordt.

Doch aan een belangstellend rechtsdenker, voor wie 'nationaliteit' vandaag meer geworden is dan een loutere projectie van homogeniteit, ontgaat zeker het belang niet van een dergelijke, systematisch doorgevoerde werkmethode, ter ontleding van de nieuwste wijzigingen aan het Wetboek van de Belgische nationaliteit.

Het kan inderdaad niet de bedoeling zijn om van de lezer een gelijke aandacht te vragen voor historische beschouwingen over de ontwikkeling van het nationaliteitsconcept in de Belgische wetgeving (p. 17-99), voor sociaal-economische reflecties (i.h.b., p. 77-100) bij een politieke meerderheidsbeleving (p. 100-136) sinds 1970 terzake de noodzaak van een juridische herformulering van het hedendaagse nationaliteitsrecht, of nog voor de gebeurlijke cultuuranthropologische doelstellingen, die bij het beleid zouden hebben meegespeeld bij het doorduwen van bedoelde herzieningen (p. 137-217).

Evenzovel benaderingen slagen er nochthans in om, elk op zeer eigen wijze, bij de lezer een geëigend leesproces op gang te brengen: waardoor in de ogen van laatstvernoemde tenslotte in de tekst zelf van de wet weinig meer dan de weerslag overblijft van wat binnen meer dan 'bedenklijke' beleidsopties in teksten naar voor is gebracht (vanaf p. 221).

Wij beweren dan ook geenszins dat een grondige studie van het gehele werk een eerste vereiste zou zijn voor wie tenslotte slechts vanuit praktische deelvragen met het nieuwste Wetboek zou te maken krijgen. Hij weze overigens, naar eigen schrijven van de auteur (p. 372), voor een dergelijke 'practische' toetsing van de wetwijzigingen aan concrete toepassingsmodaliteiten, naar de daartoe opgezette en reeds vóór de inwerkingtreding van de wet gepubliceerde 'gids' van de Brusselse advocaat G.-H. Beauthier verwezen (Beauthier, G.-H., *Le droit des Etrangers et le Code de la nationalité*, Vie ouvrière, Brussel, 1984).

Doch, ook het werk van Professor Verwilghen kan, naar onze mening, voor bedoelde practicus voldoen aan de opzet van een handleiding. En zulks op zeer gebruikelijke en betrouwbare wijze, mèt het bijkomende voordeel van veelvuldige verwijzingen naar oudere rechtsleer, in zoverre deze op bepaalde punten aanhaalbaar blijft (vgl. Ch.-L. Closset en R. Standaert), of van nuttige uiteenzettingen van meningsverschillen tussen auteurs, althans voor zoverre deze contro-versen inmiddels reeds hun weg naar de openbaarheid vonden (studiedagen, publikaties, rechtspraak, enz...).

Misschien is het precies daarom spijtig dat voormelde raadsman, G.-H. Beauthier, aan wiens werk de auteur veelvuldig en op cruciale toepassingspunten, heteigen standpunt toetst, respectievelijk een andere lectuur van de wettekst opponeert, niet is terug te vinden in de bibliografie achteraan. Maar op een dergelijke, overigens verbeterbare, nalatigheid, mag een eerste totaalbeoordeling van een magistraal denkwerk, dat door de auteur werd geleverd sinds het van kracht worden van de wet, nu pas een goed jaar geleden, niet struikelen. Althans niet, zolang op het betrokken studiegebied de kwaliteit en de grondigheid van de geleverde prestatie ervoor borg kunnen staan noch snel, noch gemakke-

lijk te zullen worden geëvenaard door gebeurlijke, nieuwe(re) ontledingen van het nieuwste Wetboek van de Belgische nationaliteit.

M.-C. Foblets

‘Antidiskriminatie in beweging’ Liga voor Mensenrechten, Brussel, 1985, 34 p.

In de Dossier-reeks van de Vlaamse Liga voor Mensenrechten werd inmiddels het derde Dossier aangeboden: *Recht op informatie, garingsvrijheid en een zwijgrecht voor de journalistiek*.

Wij wensen hier evenwel nog even terug te komen op één van beide vorige ‘Dossiers’ van de Liga, dat in 1985 verspreid werd onder de titel: *Antidiskriminatie in beweging*.

Van de hand van Geert Debeuckelaere en John De Wit en voorgebracht onder de vorm van een vlot leesbaar papertje, heeft de Liga zich met dit dossier tot doel gesteld op bondige wijze (34 bladzijden!) *de juridische gronden* van een verbod op twee specifieke discriminatievormen te formuleren: te weten, de verschillende discriminaties van vrouwen en homoseksuelen.

De bundel is in eerste instantie bedoeld *als discussietekst* voor belangstellende lezers. In zoverre expliciteren de auteurs dan ook b.v. nergens uitdrukkelijk hún voorkeur inzake het mogelijke, verdere verloop van de parlementaire werkzaamheden om en rond iedere ‘discriminatie op grond van geslacht, burgerlijke stand, gezinsomstandigheden en beleving van seksuele en relationele voorkeur’, en de wijze waarop voornoemde discriminaties aan de rechtbanken moeten worden voorgelegd. Wél wordt op handige en overzichtelijke wijze het geheel der argumenten van voor- en tegenstanders van een burgerlijke partijstelling *door organisaties*, in de vorm van een opsomming ontleed.

De éénduidige opzet achter de publikatie van een dergelijk debat en de historie van de werkgroep antidiscriminatiwet, met een bespreking van het wetsvoorstel Van den Bossche (dat iedere ‘discriminatie op grond van geslacht, burgerlijke stand, gezinsomstandigheden en beleving van seksuele en relationele voorkeur’ verbiedt) kan echter geen twijfel laten bestaan: met deze bundel wordt bedoeld een verdere verspreiding te geven aan een politiek debat, waarin door een mensenrechtenorganisatie als de Liga de belangen van twee gediscrimineerde groepen in de samenleving niet enkel defensief, doch ook op offensieve wijze worden behartigd. En waarop ten andere, het tweede, zéér beknopte, deeltje van de bundel, waarin wordt ingegaan op het standpunt van een internationale mensenrechtenorganisatie, Amnesty International, terzake de mogelijkheden om aan homoseksuelen het statuut van ‘gewetensgevangenen’ toe te kennen (en aldus in de doelstellingen van de organisatie ook met hun problematiek rekening te houden) slechts een aanvullende illustratie wil zijn.

Een kort, overzichtelijk werkje dat, ook zonder diepgang, nochtans op handige wijze en met de nodige dynamiek de ‘gewetensfunctie’ van de Liga weet te vertalen, achter en ten dienste van twee ‘moderne’ minderheden in onze samenleving.

M.-C. Foblets